

О.С. Теліженко – студент III курсу
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
В.П. Грובה

ЦІЛІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Ефективне забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина пов'язане з необхідністю обмежень в їх реалізації. Науковці виділяють два поняття – “межі здійснення прав людини” та “обмежування здійснення прав людини”. Так, П.М. Рабінович зазначає, що дефініція “межі здійснення прав людини” – це сукупність усіх явищ, які окреслюють зміст та обсяг прав людини. Щодо поняття “обмежування здійснення прав людини” – це діяльність компетентних державних органів по встановленню меж щодо здійснення прав людини. Таким чином, ці поняття не тотожні [3, с. 12].

У літературі існує низка класифікацій меж прав людини, відмітимо лише декілька критеріїв поділу:

- 1) залежно від політико-юридичного статусу право обмежуючого суб'єкта – державні (міжнародні, регіональні, міждержавні, внутрішньодержавні) та недержавні (громадські);
- 2) за видовою належністю державного органу, яким здійснено правообмеження, – законодавчі, президентські, адміністративні та судові;
- 3) за характером тривалості у часі – постійні та тимчасові (зокрема, надзвичайні) [3, с. 13-14].

Мета даної роботи – на основі аналізу Конституції України та міжнародних актів окреслити цілі обмеження прав людини і громадянина.

Ст. 64 Конституції України констатує, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією, а в ч. 2 наводиться перелік тих прав і свобод, що не підлягають жодним обмеженням. Частина 2 ст. 24 забороняє будь-які обмеження дискримінаційного характеру (за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань тощо).

Конституція України не містить єдиного переліку цілей обмеження прав і свобод, такі цілі формулюються щодо кожного права окремо.

Проаналізувавши другий розділ Конституції України маємо можливість виділити конкретні цілі обмеження прав і свобод:

- 1) інтереси національної безпеки (ч. 2 ст. 32, ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 39, ч. 2 ст. 44);
- 2) забезпечення прав і свобод людини (ч. 2 ст. 32, ч. 2 ст. 35);
- 3) забезпечення громадського порядку (ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 35, ч. 2 ст. 39);
- 4) охорона здоров'я населення (ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 35, ч. 2 ст. 39, ч. 2 ст. 44);
- 5) запобігання злочинів (ч. 3 ст. 29, ст. 31, ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 39);
- 6) припинення злочину (ч. 3 ст. 29);
- 7) з'ясування істини під час розслідування кримінальної справи (ст. 31);

- 8) підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (ч. 3 ст. 34);
- 9) захист моральності населення (ч. 2 ст. 35).

Законодавчим актам зарубіжних країни теж притаманні певні обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Так, з метою боротьби із тероризмом у США та багатьох країнах обмежено право приватності. Відповідно до Акту щодо патріотизму 2001 р., Акту щодо захисту Америки 2007 р. у всіх осіб, які на кордоні США (крім, дипломатів, дітей молодше 14 років та осіб старших за 79 років), беруться відбитки пальців та інші біометричні дані, які зберігаються в державній інформаційній базі; в місцях загального користування встановлені камери спостереження; спеціальні служби отримали дозвіл без судового рішення прослуховувати телефонні розмови, спостерігати за електронною перепискою, а провайдери зобов'язані повідомити спецслужби, якщо є підстави підозрювати осіб у здійсненні або підготовці злочину [2, с. 45].

У США існують також законодавчі обмеження свободи слова, так, у Акті про шпionaж 1917 р. обмеженню або повній забороні підлягають публічні виступи, у яких є зневага до форми правління, Конституції, прапора, судження, що провокують слухачів порушувати громадський порядок.

Обмеження свободи пересування у ФРН можливе лише на підставах, визначених у законах, наприклад, під час боротьби проти епідемій, природних катастроф, для захисту молоді від безпритульності або з метою запобігання правопорушень [2, с. 448].

У міжнародних актах цілі обмежень є близькими за змістом, але не співпадають за формулюванням. Наприклад, п. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини зазначено, що “при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина має піддаватися тільки тим обмеженням, котрі встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання й поваги прав інших та задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку та спільного добробуту в демократичному суспільстві” [3, с. 326].

Стаття 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права передбачає, що право на вільне пересування може бути обмежено в цілях “охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення”. Відповідно до ст. 18 свобода сповідувати релігію підлягає обмеженням, “які є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я та моралі”.

Обмеження прав та свобод людини та громадянина зазначені у статтях 4, 8 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, у ст. 8-11 Європейської конвенції про захист прав та основних свобод.

Порівняння норм міжнародних актів та Конституції України дозволяє нам стверджувати, що вони за своєю сутністю співпадають. Мета – уникнення непорозумінь та колізій у правозастосовчій практиці.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Конституционное право зарубежных стран. Особенная часть [Текст] : [учебник] / под ред. Б. А. Страшуна. – 3-е изд. – М. : Норма, 2008. – 1 136 с.
3. Рабинович, П. М. Права людини і громадянина [Текст] : [навчальний посібник] / П. М. Рабинович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.

Теліженко, О.С. Цілі обмеження прав людини і громадянина у Конституції України [Текст] / О.С. Теліженко // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2009. - С. 127-129.